

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی»

به کوشش: دکتر حسن اسماعیل زاده

و مشاور علمی: استفان. ام. ویلر

بنیان‌های نظری در مطالعات شهری

جدا یکم: مدیریت شهری

(بانگاهی بر شرایط ایران)

دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری، دکتر شهریار افندی‌زاده،

دکتر نعمت‌الله اکبری، دکتر کیومرث ایران‌دوست،

دکتر محمدرضا پورمحمدی، دکتر پرویز پیران،

دکتر حسین حاتمی‌نژاد، مهندس احمد سعیدنیا،

دکتر محمود شارع‌پور، دکتر اسماعیل شیعه،

دکتر اسماعیل صالحی، دکتر مجید عبداللهی،

دکتر علی عسگری، دکتر نعمت‌الله فاضلی، دکتر شهرزاد فریادی،

دکتر غلامرضا کاظمیان، دکتر علی مدنی‌پور، دکتر حسن اسماعیل زاده

انتشارات تپسا

به نام آن که در ما گفتن آموخت

به انسان در معنی سفتن آموخت

سرشناسه	اسماعیل زاده، حسن، ۱۳۵۸ -
عنوان و پدیدآورنده	بنیان‌های نظری در مطالعات شهری؛ جلد یکم: مدیریت شهری (با نگاهی بر شرایط ایران) / گردآورنده: حسن اسماعیل زاده.
مشخصات نشر	تهران: تیساه، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۶۵۲ ص؛ جدول، نمودار؛ ۲۳×۱۶/۵.
فروست	انتشارات تیساه شماره نشر ۲۱۱. کتاب‌شار؛ ۹.
شابک	۴۵۹۰۰۰ ریال؛ 978-600-7683-57-6
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
موضوع	شهرسازی - ایران - مقاله‌ها و خطابه‌ها.
موضوع	City Planning - Iran - Adresses, Essays, etc
موضوع	شهرسازی - ایران - طرح و برنامه‌ریزی - مقاله‌ها و خطابه‌ها.
موضوع	City Planning - Iran - Adresses, Essays, Lectures
شناسه افزوده	افندی زاده، شهریار، نویسنده.
شناسه افزوده	کبری، نعمت‌الله، نویسنده.
شناسه افزوده	آبادی، کیومرث، نویسنده.
شناسه افزوده	پورمحمدی، رضا، نویسنده.
شناسه افزوده	پیران، پریناز، نویسنده.
شناسه افزوده	حاتمی‌نژاد، حسین، نویسنده.
شناسه افزوده	رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، نویسنده.
شناسه افزوده	سعیدنی، احمد، نویسنده.
شناسه افزوده	شارع‌پور، محمود، نویسنده.
شناسه افزوده	شیعه، اسماعیل، نویسنده.
شناسه افزوده	صالحی، اسماعیل، نویسنده.
شناسه افزوده	عبداللهی، مجید، نویسنده.
شناسه افزوده	عسگری، علی، نویسنده.
شناسه افزوده	فاضلی، نعمت‌الله، نویسنده.
شناسه افزوده	قریادی، شهرزاد، نویسنده.
شناسه افزوده	کاظمیان، غلامرضا، نویسنده.
شناسه افزوده	مدنی‌پور، علی، نویسنده.
شناسه افزوده	میلر، استفان ام، مشاور علمی.
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۵ ب ۹ ۵ الف/۹۲۴۷ NA
رده‌بندی دیویی	۷۱۱/۴۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۴۳۹۱۸۰۰

بنیان‌های نظری در مطالعات شهری (جلد یکم: مدیریت شهری (با نگاهی بر شرایط ایران)

نویسندگان: دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری، دکتر شهریار افندی‌زاده، دکتر نعمت‌الله اکبری، دکتر کیومرث ایران‌دوست، دکتر محمدرضا پورمحمدی، دکتر پرویز پیران، دکتر حسن حسینی‌زاد، مهندس احمد سعیدنیا، دکتر محمود شارع‌پور، دکتر اسماعیل شیعه، دکتر اسماعیل صالحی، دکتر مجید عبداللّی، دکتر علی مسگری، دکتر نعمت‌الله فاضلی، دکتر شهرزاد فریادی، دکتر غلامرضا کاظمیان، دکتر علی مدنی‌پور، دکتر حسن اسماعیل‌زاده.

به کوشش: دکتر حسن اسماعیل‌زاده؛ مشاور علمی: استفان. ام. میلر

مدیر تولید: فاطمه شهبازی

چاپ یکم: زمستان ۱۳۹۵

شماره نشر: ۲۱۱

ویراستار: طیبه حسین‌زاده

صفحه آرا: سپیده امری

لیتوگرافی: البرز نوین، چاپ: عطا، صحافی: ساغر مهر

ناظر فنی چاپ: امیر نبی‌زاده

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۵۹۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۸۳-۵۷-۶

فهرست کتاب

پیشگفتار	۱۹
مقدمه: شهر، مفاهیم و رویکردها	۳۵
حسن اسماعیل زاده	
بخش اول: جهانی سازی، سیاست های حکمروایی خوب شهری	۵۲
فصل یکم: تحلیل تاریخی مدیریت شهری در ایران	۵۵
علی مدنی پور	
فصل دوم: زایش و رویش جهانی سازی و اداره کردن خردمندانه توسط دخیلان: نیم نگاهی به مدیریت شهری در شرایط ایران	۷۵
پرویز پیران	
فصل سوم: سیاست گذاری شهری؛ لایه مغفول مدیریت شهری در ایران	۱۲۱
غلامرضا کاظمیان	
فصل چهارم: حکمروایی خوب؛ شراکت عمومی - خصوصی در اداره امور شهر: با نگاهی بر شرایط ایران	۱۴۳
حسن اسماعیل زاده	
بخش دوم: مدیریت شهری در بستر فرهنگ و اجتماع	۱۹۳
فصل پنجم: پرسمان فرهنگ و شهر در ایران معاصر	۱۹۵
نعمت الله فاضلی	
فصل ششم: مدیریت شهری، فقر و عدالت اجتماعی	۲۳۳
حسین حاتمی نژاد	
فصل هفتم: فقر، عدالت و سکونتگاه های فقیرنشین شهری	۲۵۳
کیومرث ایراندوست	
فصل هشتم: حق به شهر و مدیریت شهری	۲۸۳
محمود شارغ پور، لادن رهبری	

- بخش سوم: عرصه‌های اقتصادی و مدیریت شهری..... ۳۰۵
- فصل نهم: شهر، اقتصاد شهری و رابطه آن با مدیریت شهری..... ۳۰۷
- نعمت‌الله اکبری
- بخش چهارم: کالبد شهرها؛ تجلی‌گاه تصمیم‌های مدیریت شهری..... ۳۲۹
- فصل دهم: مدیریت شهری و کاربری اراضی شهرها در ایران..... ۳۳۱
- محمد رضا پورمحمدی
- فصل یازدهم: دیدگاه‌های برنامه‌ریزی مسکن و مدیریت شهری در ایران..... ۳۴۹
- اسماعیل شیعه
- فصل دوازدهم: مدیریت شهری و طرح‌های شهرسازی در ایران..... ۳۷۵
- احمد سعیدنیا
- فصل سیزدهم: مدیریت بحران شهری با نگاهی به شرایط ایران..... ۴۱۱
- علی عسگری
- فصل چهاردهم: تپ‌آه‌های شهری در برابر حوادث و مسئله مدیریت شهری در ایران..... ۴۴۷
- مجید عبداللهی
- فصل پانزدهم: برنامه‌ریزی مدیریت حمل و نقل شهری..... ۴۸۳
- شهریار افندی‌زاده
- بخش پنجم: مدیریت شهری و تکرش‌های زیست شهری..... ۵۳۱
- فصل شانزدهم: اصول پایه نگرشی و اکولوژیکی محیط‌زیست شهری و تبیین مدل‌ها و روش‌های عملیاتی آن در مدیریت شهری..... ۵۳۳
- اسماعیل صالحی
- فصل هفدهم: برنامه‌ریزی محیط‌زیست شهری در دیدگاه اکولوژیکی..... ۵۶۱
- شهرزاد فریادی
- بخش ششم: چالش‌های منطقه‌ای و راه‌چاره‌های مدیریت شهری..... ۵۸۷
- فصل هجدهم: رهیافت جدید منطقه‌ای؛ برای برون‌رفت از چالش‌های سکونتگاه‌های انسانی..... ۵۸۹
- عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری
- فصل نوزدهم: چه باید کرد؟ یک جمع‌بندی ناتمام..... ۶۲۵
- حسن اسماعیل‌زاده

فهرست تفصیلی

۱۹	پیشگفتار
۲۱	مشارکت کدگیا در تألیف این کتاب
۳۳	تقدیر و تشکر
۳۵	مقدمه: شهر، مفاهیم رویکردها
	حسن اسماعیل زاده
۳۵	مفهوم شهر
۳۷	عناصر تمایز شهر از روستا
۳۸	بنیان‌های نظری در مطالعات شهری
۴۲	مباحث کتاب
۵۳	بخش اول: جهانی‌سازی، سیاست‌گذاری و حکمروایی خوب شهری
۵۵	فصل یکم: تحلیل تاریخی مدیریت شهری در ایران
	علی مدنی‌پور
۵۵	مقدمه
۵۵	مدیریت شهری پیش از انقلاب مشروطه
۵۸	مدیریت شهری بین دو انقلاب (انقلاب‌های ۱۲۸۵ تا ۱۳۵۷)
۶۲	مدیریت شهری پس از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷
۶۶	چالش‌های مدیریت شهری
۷۳	نتیجه‌گیری
	فصل دوم: زایش و رویش جهانی‌سازی و اداره کردن خردمندانه توسط دخیلان: نیم‌نگاهی به مدیریت شهری در شرایط ایران
۷۵	پرویز پیران
۷۵	سخن آغازین: طرح مسئله
۷۸	زایش و رویش جهانی‌سازی از آغاز تا امروز
۷۹	منطق درونی سرمایه‌داری: کلید درک فراز و فرودهای سرمایه‌داری

بحران‌زایی از سرمایه‌داری صنعتی تا جهانی‌سازی از بالا.....	۹۸
موانع جهانی‌سازی اقتصادی یا از بالا.....	۱۰۲
دستورالعمل‌های جهانی‌سازی از بالا.....	۱۰۵
کلیدی‌شدن مشارکت دخیلان.....	۱۰۶
اشاره‌ای سخت‌گذرا به نقدهای مطروحه.....	۱۱۵
اداره‌کردن خردمندان و مدیریت شهری: مورد ایران.....	۱۱۵
فصل سوم: سیاست‌گذاری شهری؛ لایه مغفول مدیریت شهری در ایران.....	۱۲۱
غلامرضا کاظمیان	
مقدمه.....	۱۲۱
مفهوم رگ‌ترة سیاست شهری.....	۱۲۲
رویداد شکل‌گیری سیاست و سیاست‌گذاری شهری.....	۱۲۵
مکتب‌ها، نظریه‌ها و رویکردهای سیاست‌گذاری شهری.....	۱۲۶
سینخ‌شناسی سیاست شهری.....	۱۳۴
ویژگی‌ها و الزامات سیاست‌گذاری موفق.....	۱۳۷
چالش‌های سیاست‌گذاری شهری.....	۱۳۸
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۱۳۹
فصل چهارم: حکمروایی خوب؛ شرکت عمومی - خصوصی در اداره امور شهر: با نگاهی بر شرایط ایران.....	۱۴۳
حسن اسماعیل‌زاده	
آغاز سخن: طرح مسئله.....	۱۴۳
حکمروایی خوب؛ ابعاد و مفاهیم.....	۱۴۵
انواع روش‌های تعامل حکمروایی و شهروندان در حوزه مدیریت عمومی.....	۱۵۳
مدل‌های نظری حکمروایی شهری.....	۱۵۶
شاخص‌های حکمروایی شهری.....	۱۶۷
حکمروایی و مدیریت شهری در ایران.....	۱۸۰
فرجام سخن؛ شراکت عمومی - خصوصی در اداره امور شهری.....	۱۸۶
بخش دوم: مدیریت شهری در بستر فرهنگ و اجتماع.....	۱۹۳
فصل پنجم: پرسمان فرهنگ و شهر در ایران معاصر.....	۱۹۵
نعمت‌الله فاضلی	
مقدمه.....	۱۹۵
فرهنگ و شهر: خلاء یک رویکرد.....	۱۹۸
نظریه فرهنگ و مدیریت شهری.....	۲۰۰
جایگاه فرهنگ در توسعه شهری در ایران معاصر.....	۲۰۵

۲۰۵	گفتمان عمرانی توسعه و خلاء انسان و فرهنگ در نظام برنامه‌ریزی ایران
۲۱۰	فرایندهای گسیختگی در برنامه‌ریزی و توسعه شهری
۲۱۶	روبه‌رو شدن با کاستی فرهنگ
۲۲۵	یک جمع‌بندی ناتمام
۲۳۳	فصل ششم: مدیریت شهری، فقر و عدالت اجتماعی
	حسین حاتمی‌نژاد
۲۳۳	مقدمه
۲۳۵	مدیریت شهری و شیوه‌های برخورد با فقیران
۲۳۸	فقر و محرومیت در شهرهای غربی
۲۴۱	فقر و محرومیت در شهرهای جهان سوم
۲۴۳	فقر و محرومیت در شهرهای جنوب
۲۴۵	مدیریت شهری، فقر و عدالت اجتماعی در ایران
۲۴۶	تهی‌دستان جدید
۲۴۸	سیاست‌های کاهش فقر و آسیب‌های درآمد تهی‌دستان شهری در ایران
۲۴۸	به سوی فقرزدایی و کامیابی شهری
۲۵۳	فصل هفتم: فقر، عدالت و سکونتگاهی فقیران شهری
	کیومرث ایران‌دوست
۲۵۳	مقدمه
۲۵۴	فقر شهری
۲۶۰	عدالت و نابرابری
۲۶۶	حاشیه‌ای شدن
۲۷۰	فقر و سکونتگاه‌های فرودستان
۲۷۲	برنامه‌ریزی شهری و فقر و عدالت
۲۷۶	مدیریت شهری و فقر شهری
۲۷۸	نتیجه‌گیری
۲۸۳	فصل هشتم: حق به شهر و مدیریت شهری
	محمود شارع‌پور، لادن رهبری
۲۸۳	مقدمه
۲۸۵	حق به شهر و تولید فضای عمومی
۲۸۷	ابعاد حق به شهر و پراکسیس شهری
۲۸۹	جایگاه مدیریت شهری در نظریهٔ لوفور
۲۹۲	تولید فضا، پراکسیس و مدیریت شهری
۲۹۷	مشارکت شهروندی و مدیریت شهری
۲۹۹	جمع‌بندی: مدیریت شهری و حق به شهر

بخش سوم: عرصه‌های اقتصادی و مدیریت شهری.....	۳۰۵
فصل نهم: شهر، اقتصاد شهری و رابطه آن با مدیریت شهری.....	۳۰۷
نعمت‌الله اکبری	
۳۰۷.....	مقدمه
۳۰۸.....	مفهوم شهر
۳۱۱.....	علم اقتصاد شهری چیست؟
۳۱۷.....	دلایل شکل‌گیری شهر
۳۱۹.....	نقش و اهمیت شهر در اقتصاد
۳۲۱.....	تأثیر اقتصاد بر شهرها
۳۲۳.....	تدقیق مفهوم مدیریت شهری
۳۲۶.....	جمع‌بندی؛ شهر، اقتصاد و مدیریت شهری
بخش چهارم: کاوش در شهر و تجلی گاه تصمیم‌های مدیریت شهری.....	۳۲۹
فصل دهم: مدیریت شهری، کاربری اراضی شهرها در ایران.....	۳۳۱
محمدرضا پورمحمدی	
۳۳۱.....	مقدمه
۳۳۲.....	کاربری اراضی شهری
۳۳۳.....	رویکردهای نظری در مدیریت شهری و کاربری اراضی
۳۳۶.....	مدیریت شهری و کاربری اراضی شهری
۳۴۴.....	جمع‌بندی و تدوین راهبردها
فصل یازدهم: دیدگاه‌های برنامه‌ریزی مسکن و مدیریت شهری در ایران.....	۳۴۹
اسماعیل شیعه	
۳۴۹.....	مقدمه
۳۵۰.....	مشکلات مسکن در ایران
۳۵۲.....	مقوله مسکن و محله مسکونی از دیدگاه شهرسازی
۳۵۳.....	سنت‌های محله‌نشینی در ایران
۳۵۵.....	وظایف مدیریت شهری در دنیای امروز
۳۵۶.....	وظیفه مدیریت شهری در برنامه‌های مسکن
۳۵۸.....	پیدایش بحران مسکن در ایران
۳۵۹.....	واکاوی
۳۷۰.....	جمع‌بندی؛ مدیریت شهری و برنامه‌ریزی مسکن
فصل دوازدهم: مدیریت شهری و طرح‌های شهرسازی در ایران.....	۳۷۵
احمد سعیدنیا	
۳۷۵.....	مقدمه

۳۷۹	تمهیدات و چهارچوب‌های نظری
۳۸۶	الگوهای شهرسازی به‌عنوان ابزار هدایت توسعه
۳۹۹	نحوه اجرای طرح‌های توسعه شهری
۴۰۰	مسائل اجرایی طرح‌های شهرسازی
۴۰۳	نتیجه‌گیری و تدوین راهبردهای کلان
۴۰۶	گزینه برنامه‌ریزی دمکراتیک
۴۱۱	فصل سیزدهم: مدیریت بحران شهری با نگاهی به شرایط ایران
	علی عسگری
۴۱۱	مقدمه
۴۱۴	مدیریت بحران و مدیریت شهری و منطقه‌ای
۴۱۷	چهارچوب رویکردهای نظری
۴۱۹	چرایی مدیریت بحران
۴۲۰	چگونگی مدیریت بحران
۴۳۲	مسئله مدیریت شهر ایران در ارتباط با مدیریت بحران
۴۴۰	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۴۴۷	فصل چهاردهم: تاب‌آوری شهری در برابر حادثه و مسئله مدیریت شهری در ایران
	مجید عبداللہی
۴۴۷	مقدمه
۴۴۹	رشد شهرنشینی و آسیب‌پذیری نقاط شهری از حادثه
۴۵۲	مبانی نظری و مفهومی: تاب‌آوری شهری و مدیریت شهری
۴۶۷	مدیریت شهری در ایران و تاب‌آوری شهرها در برابر حوادث
۴۷۰	وظایف و مسئولیت‌های مدیریت شهری در تاب‌آوری
۴۷۶	جمع‌بندی؛ چالش‌ها و مشکلات مدیریت شهری ایران در تاب‌آوری
۴۸۳	فصل پانزدهم: برنامه‌ریزی و مدیریت حمل‌ونقل شهری
	شهریار افندی‌زاده
۴۸۳	مقدمه
۴۸۶	تأثیر متقابل کاربری زمین و حمل‌ونقل
۴۸۸	سیستم حمل‌ونقل
۴۹۰	طبقه‌بندی سیستم حمل‌ونقل
۴۹۵	مدل‌های حمل‌ونقل
۵۰۶	برنامه‌ریزی و مدیریت در حمل‌ونقل
۵۱۸	ارتباط مدل‌های تصمیم‌گیری
۵۲۳	توسعه و تدوین رویکرد تصمیم‌محور در برنامه‌ریزی و مدیریت حمل‌ونقل
۵۲۷	جمع‌بندی

بخش پنجم: مدیریت شهری و تگرش‌های زیست‌محیطی.....	۵۳۱
فصل شانزدهم: اصول پایه‌ی نگرشی و اکولوژیک محیط‌زیست شهری و تبیین مدل‌ها و روش‌های عملیاتی آن در مدیریت شهری.....	۵۳۳
اسماعیل صالحی	
مقدمه.....	۵۳۳
اصول برنامه‌ریزی و مدیریت محیط‌زیست شهری.....	۵۳۴
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۵۵۸
فصل هفدهم: برنامه‌ریزی محیط‌زیست شهری در دیدگاه اکولوژیک.....	۵۶۱
شهرزاد فریادی	
مقدمه.....	۵۶۱
مبانی رویکردهای نظری.....	۵۶۲
نگاهی تحلیلی به رویکردهای نظری.....	۵۶۸
تدوین راهبردهای کلان برای مدیریت شهری محیط‌زیستی.....	۵۷۵
بخش ششم: چالش‌های منطقه‌ای و جاذبه‌های مدیریت شهری.....	۵۸۷
فصل هجدهم: رهیافت جدید منطقه‌ای؛ برای برون‌رفت از چالش‌های سکونتگاه‌های انسانی.....	۵۸۹
عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری	
مقدمه.....	۵۸۹
تعریف مفاهیم راهبردی.....	۵۹۱
رویکردهای نظری توسعه و برنامه‌ریزی منطقه‌ای.....	۵۹۹
تحلیل و واکاوی رویکردهای نظری.....	۶۰۵
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۶۱۲
فصل نوزدهم: چه باید کرد؟ یک جمع‌بندی ناتمام.....	۶۲۵
حسن اسماعیل‌زاده	
مواجهه با چالش‌های جهانی.....	۶۲۶
سیاست‌گذاری، پیش‌شرط حکمروایی خوب شهری.....	۶۲۸
جست‌وجوی معنای شهری.....	۶۲۹
شهرها؛ منبعی برای خلق فرصت‌های جدید.....	۶۳۴
کالبد شهرها، عرصه خدمات‌رسانی.....	۶۳۵
تلاش برای بقای محیط‌زیست شهرها؛ تعهدی همگانی.....	۶۴۴
رهیافت منطقه‌ای؛ برای مقابله با چالش‌های شهری.....	۶۴۷
حکمروایی خوب، راه‌چاره‌ی رستگاری شهرها.....	۶۵۱

پیشگفتار

در دهه‌های اخیر، وابستگی به حمایت گسترده از فن‌سالاری و تکنوکراسی علمی، در مطالعات و پژوهش‌های شهری کم‌رنگ‌تر شده است. چشمگیری یافته، به طوری که در آن، رقابت در امتیازاندوزی علمی، احترام‌برانگیز و مقدس شده است. این جهت‌گیری، پژوهشگران را از شناخت منطق بنیادین پدیده‌های شهری بازداشته، و در نتیجه، ما را به رویکردهای نظری به موضوعاتی فرعی و حاشیه‌ای در تولید پژوهش‌های علمی، بدل شده است. در چنین بستری، شاخه‌های مختلف مطالعات شهری (اعم از جغرافیای شهری، مدیریت شهری، برنامه‌ریزی شهری، جامعه‌شناسی شهری، اقتصاد شهری، محیط‌زیست شهری و...)، نه به صورتی پویا و زمینه‌ساز، گاهی‌های پایه‌ای و محیطی، بلکه به حالتی خنثی و حقیقت‌ستیزی مؤدبانه درآمده‌اند. روی این اصل، در کشورهای جهان سوم و کشور ما، این عمل‌گرایی تکنوکراتیک، که گسستگی آشکاری با اجتماع، اقتصاد، محیط‌زیست شهرها دارد، نه تنها در تغییر محیط زندگی‌مان کارساز نبوده است، بلکه به‌عنوان یکی از موانع فهم واقعیت مسائل جامعه‌مان نیز محسوب می‌شود؛ هر چند که استفاده از مدل‌ها و تکنیک‌ها، عنوان ابزاری در جهت اندازه‌گیری موضوع‌ها و پدیده‌های مختلف علمی می‌تواند مفید واقع شود، ولی تأکید بیش‌ازحد به فن‌محوری، مانع از دستیابی به بینش و بصیرت لازم در فعالیت‌های علمی شده است. به‌راستی این مسابقه سرعت مقاله‌نویسی با رویکرد فن‌سالارانه، در بستر نظام آموزشی کنونی پتانسیل دارد که همچون نظام سرمایه‌داری، به دنبال کسب سود و امتیاز تا مرز بی‌نهایت، در جریان است، چه زمانی متوقف خواهد شد؟ این مقالات تا چه اندازه توانسته‌اند از دایره مجهول‌انمان کاسته، و به جای فریب، ما را مجهز به بینشی اثربخش در اداره امور شهرهایمان کنند؟ چه ارتباط معناداری بین تولید روزافزون این پژوهش‌ها و کاهش مشکلات شهرهای کشور وجود دارد؟ این مطالعات، تا چه اندازه توانسته‌اند در بهبود کیفیت زندگی و رستگاری مردمانمان تأثیرگذار باشند؟

در روزگار آشفته و پریشان جهان سوم و از جمله ایران، بیشتر از هر فرمول و تکنیکی، به مفاهیم و دیدگاه‌های نظری در دانشگاه‌ها و مراکز علمی نیازمندیم؛ زیرا همسویی با این مفاهیم، ما را با تشابهات و تضادهای فضاها و شهرهای مختلف، عمیقاً آشنا ساخته و هر فضای

شهری را به صورت نمادی از عملکردهای نظام‌های سیاسی و اقتصادی به نمایش می‌گذارد؛ به بیانی دیگر، شکل‌دهی فضاها و سیر تکوینی پدیده‌های شهری، همواره از اندیشه‌های سیاسی - اقتصادی و تفکرات فلسفی تأثیر می‌پذیرد. روی این اصل، این کتاب، تلاشی است مقدماتی برای طرح مفاهیم و بنیان‌های نظری مطالعات شهری، که از این طریق، نوعی بازاندیشی و تأمل انتقادی در تغییر روال کنونی تکنوکراسی علمی جاری در کشور اتفاق افتد.

جلد اول این مجموعه، به موضوع مدیریت شهری اختصاص دارد، تدریس آن برای استفاده پژوهشگران و دانشجویان محترم تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها، دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا در رشته‌های جغرافیا، مدیریت شهری، شهرسازی، برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، علوم اجتماعی، محیط زیست، اقتصاد و حمل و نقل می‌تواند مفید واقع شود. در تدوین فصل‌های مختلف کتاب، از برخی از برجسته‌ترین اساتید داخلی و خارجی ایرانی در رشته‌های مختلف جغرافیا، جامعه‌شناسی، مطالعات فرهنگی، شهرسازی، طراحی شهری، اقتصاد، برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، و - ملونقا - که سوابق علمی و تجربی متعددی در مطالعات شهری و مدیریت شهری داشته‌اند، استفاده شده است. رویکرد کلان کتاب به موضوع مدیریت مطلوب شهری (حکمرانی خوب) اختصاص دارد. این اصطلاح بر حسب سلیقه اساتید و همکاران ارجمند، در برخی از مقالات تحت عنوان «حکمرانی خوب»، در برخی دیگر با عنوان «حاکمیت شهری/مردم‌سالاری»، در بعضی از آن‌ها «اداره دموکراتیک» و در بعضی دیگر نیز با عنوان «اداره خردمندانه دخیلان» استفاده شده، که در همه این مفهومی یکسان است. در بخش‌بندی مقالات کتاب، سعی بر این بود که پس از طرح مسئله مدیریت شهری ایران در هر فصل، رویکردهای نظری موضوع مورد مطالعه در آن فصل مطرح شده، از این طریق، راه‌چاره‌های پیشنهادی بر اساس شرایط کشور تدوین و ارائه شود. گردآوری و تنظیم مقالات بر اساس بخش‌بندی ذکر شده، به دلیل محدودیت‌های زمانی و نبودن امکان جلسه‌گذاری‌های منظم و متعدد به لحاظ مشغله‌های فراوان اساتید و همکاران ارجمند با مشکل روبه‌رو بود. در برخی از مقاله‌ها، دیدگاه‌های نظری، و در برخی دیگر نیز مسئله مدیریت شهری ایران به شکل برجسته مطرح و مطالعه شده است. بی‌تردید، شهرت و آوازه تک‌تک اساتید و همکاران این مجموعه برای همگان محرز است و اگر در بخش‌هایی از کتاب، ایرادهای روشی یا محتوایی وجود داشته باشد، قطعاً قصور از ناحیه حقیر است که امیدوارم با دیدگاه‌های سازنده خوانندگان کتاب، در انتشار بعدی اصلاح شود. در هر حال، این کتاب به دلیل طرح مفاهیم و بنیان‌های نظری در مطالعات شهری با نگاهی بر مسئله مدیریت شهری ایران از نوآوری برخوردار است. امید است این مجموعه، مقدمه‌ای بر تشویق سایر پژوهشگران کشورمان در جهت تولید کتاب‌هایی از این دست شود.

حسن اسماعیل‌زاده

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

زمستان ۱۳۹۵